

עיונים סמנטיים בפועל תיאורי בלשון המקרא

קוים לעיון לשוני בטקסט

אליעזר רובינשטיין

בעיון הלשוני המבקש לעמוד על שיעורו המדויק של טקסט יש חשיבות מרובה לעיון התחבירי. מכיוון שמשמעותו של הפועל מעצבת במידה מרובה את צורתו של המשפט, נחשף הרבה מן המשמעות בעיון במסגרתו התחבירית של הפועל.

וחשובים הדברים במיוחד במשפטים, שחלה בהם תזווה במשמעותו של הנשוא, שכן תזווה זאת עשויה להשתקף בשינויים תחביריים, בשינויים במסגרת התחבירית של הפועל. גם בלי שנפעיל קריטריונים בלשניים חמורים, יש לנו, כקוראים, כשומעים, ציפיות תחביריות: כל נשוא מעורר בנו ציפיות באשר להשלמתו: כמה משלימים מן הראוי שיהיו לפועל, ואלו טיפוסי משלימים יהיו אלו. סטייה מן המצופה עשויה להיות תולדה של אחת משתי העובדות: א. מבנים תחביריים יודעים גלגולי צורה, ולפנינו מבנה תחבירי בסיסי אחד. ב. לפנינו עדות לכך שחלה במשפט הנתון תזווה במשמעותו של הנשוא.

לאור האמור כאן נעיין בפועל התיאורי (אדג'קטיבי) חזק (וכן חיזוק ויהתחזק) המתועד תיעוד גדול במקרא. נראה בעיוננו זה עד כמה העיון התחבירי ההדוק, השוואת המצוי במבנה התחבירי של המשפט הנדון עם המצופה בפעלים תיאוריים, שופך אור על משמעותו של משפט. ויאמר כבר כאן: גם בלי עיון תחבירי מדוקדק עשוי הקורא לחוש בשינויים במשמעות, אבל בלי שייתן לעצמו דין-וחשבון על המצוי הלשוני, תהיה הבנתו את המשפט מעומעמת. כאן, כמו במקרים אחרים, נותן העיון התחבירי רצינוליזציה למה שאנו, כקוראים, עשויים לחוש באינטואיציה. בודאי יתרום עיון כזה להבנת משפטים קשים ויאיר את תופעות דר'המשמעות.

1 הצורות חזק, חיזק, החזיק ויהתחזק כפעלים תיאוריים

כרוב הופעותיו במקרא הפועל חזק הוא פועל תיאורי מובהק. הוא בא בטיפוסי משפטים, הראויים לפעלים תיאוריים, ומשמעותו כמשפטים אלו היא זו הצפויה במבנים התחביריים הנתונים.

1.1 צפוי שפועל תיאורי, הבא בכניין קל, יסמן את התהוותו של המצב המסומן בשם התואר או את קיומו של מצב זה:

א. א חזק = 'התהווה' (א חזק)

כלומר, התהווה המצב, שא חזק.

וזה שיעורו של המשפט:

1. ויהי כאשר חזקו בני-ישראל (יהו' יז: יג)

(= כאשר התהווה המצב שבני-ישראל היו חזקים).¹

1. ואכן, תרגומים ללשון האנגלית, המבדילה הבל היטב בין המצב הסטטי, קיומו של דבר, לבין המצב הדינמי, התהוותו של דבר, מתרגמים: waxen strong, grew strong.

ב. א חזק = 'היה' (א חזק)

כלומר, היה קיים המצב, שא חזק.

וזה שיעורו של המשפט:

2. כי חזק הרעב בכל הארץ (בר' מא: נו).²

ומכיוון שאין כלשון המקרא הבדלה ברורה בצורות בניין קל בין סימונו של המצב לבין סימון התהוותו של המצב, משפטים לא מעטים יתפרשו לשתי פנים, וכך הוא במשפט 3:

3. ויחזק הרעב בארץ מצרים (בר' מא: נו).

שיתפרש הן כ-'התהווה' (הרעב חזק)

והן כ-'היה' (הרעב חזק).³

1.2 צפוי שפועל תיאורי הבא בבניין פיעל יסמן את גרימת התהוותו של המצב המסומן בשם-התואר:

א חיזק ב = א 'גרם' ('התהווה' (ב חזק))

וזה שיעורם של המשפטים 4, 5:

4. כי חזק בריחי שיעריך (תה' קמו: יג).

5. ויבן עזיה מגדלים בירושלם... ויחזקם (דה"ב כו: ט).
ובשימוש מטאפורי:

6. וחזקתי את לב פרעה (שמ' יד: ד).

7. וחזקו ידי מרעים (יר' כג: יד).

במשפטים 6, 7 אין הפועל התיאורי מסמן את המשמעות המילולית הדבקה בשם-התואר חזק. אין משפטים אלו קובעים, שהלב והידיים, שמדובר בהם, יהיו בעלי התכונה, המכונה בדרך כלל בשם-התואר חזק. בודאי אין שיעור משפטים אלו כשיעור 'האיש חיזק את הקיר', אלא יש כאן גרימה, שיש בה השפעה על התנהגות הוולת.⁴ שימוש מטאפורי זה הוא פתח לתווה תחבירית וסמנטית בפועל זה, תווה, היוצרת משפטים, שבהם אין הפועל חזק עוד פועל תיאורי (אדג'קטיבי), כפי שיעלה להלן בעיוננו.

1.3 צפוי שפועל-תיאורי הבא בבניין הפעיל יסמן אחת משתי המשמעויות:

א. גרימת המצב המסומן בשם-התואר:

א החזיק ב = א 'גרם' ('התהווה' (ב חזק))

וזה שיעורם של המשפטים 8-10:

8. החזק מלחמתך... (שמ"ב יא: כה)

(= עשה שמלחמתך תהיה חזקה; עשה את מלחמתך חזקה, כבדה)

9. את שער הגיא החזיק חנון (גתמ' ג: יג).

2. וכך תורגם משפט זה: was sore, was severe.

3. ואכן נחלקו התרגומים בתרגום משפט זה: waxed sore לעומת was severe.

4. וכך תרגמו התרגומים משפטים אלו בהשתמשם בפועל encourage.

עיונים סמנטיים בפועל תיאורי במקרא

ולפנינו התייחדות מה במשמעות: לפנינו חיזוק שהוא חיזוק בדק־בית, ובנשילת הצירוף־השמני הראוי להשלים את הפועל:
10. ועל ידם החזיק מרמות (נחמ' ג: ד)
(= החזיק את אשר החזיק).

ממשפטים 9, 10 ודומיהם עולה שהשימוש בצורות הפעיל לסימון גרימת המצב המסומן בשם־התואר חזק הוא בעיקר בהוראה המיוחדת: בדק־הבית. בהוראה הכללית יותר, חיזוקו של דבר, משמשות צורות בניין פיעל. וכך הדבר תמיד בלשוננו אנו.

ב. התהוות המצב המסומן בשם־התואר:

א החזיק = 'התהווה' (א חזק)

משמעות זאת קיימת, כפי הנראה, במשפט 11:

11. כי החזיק עד למעלה (דה"א כו: ח).

(= נעשה חזק).

בשימוש זה מזדהות צורות בניין הפעיל במשמעות עם צורות בניין קל, וכך הדבר בפעלים תיאוריים רבים.

1.4 צפוי שפועל תיאורי הבא בבניין התפעל יסמן אחת משלוש המשמעויות:

א. גרימה לעצמו של המצב המסומן בשם־התואר:

א התחזק = א 'גרם' ('התהווה' (א חזק)).

ב. גרימה שייראה לזולת המצב המסומן בשם־התואר, כפי שהדבר בפועל התחלה

א התחלה = א 'גרם' ('התהווה' (X 'יחשוב' (א חולה)))

ג. התהוות המצב המסומן בשם־התואר, והיא המשמעות המסומנת בדרך כלל בצורות בניין קל ורווחת אף בצורות בניין הפעיל:

א התחזק = 'התהווה' (א חזק)

משמעות א', שיש בה סימון גרימה לעצמו, היא משמעות המשפטים 12, 13:

12. ויתחזק ישראל וישב על המטה (בר' מח: ב).

(= חיזק את עצמו).

13. ואבנר היה מתחזק בבית שאול (שמ"ב ג: ו).⁵

(= מחזק את עצמו).

אבל פסוק זה יתפרש גם כמסמן משמעות של התהוות המצב ולא גרימה לעצמו.

משמעות ב', זו שיש בה גרימת ההיראות חזק, היא כנראה משמעות משפט 14:

14. להתחזק עם לבכם שלם אליו (דה"ב טז: ט).⁶

משמעות ג', שאין בה גרימה אלא התהוות בלבד, היא משמעות משפט 15:

15. ויתחזק אביהו וישא לו נשים ארבע עשרה (דה"ב יג: כא).⁷

5. ותרגמו משפט זה: .made himself strong

6. ותרגמו: .show himself strong

7. ותרגמו: .waxed strong, grew strong

העובדה, שמשפטים מסוימים יתפרשו לשתי פנים, היא בלתי-נמנעת מהיות המבנה התחבירי הזה רב-משמעי.

2 חזק ויהתחזק בפעלים המסומנים מצב רגשי

במשפט 16 מושלם הפועל חזק השלמה שאינה רלבנטית לפעלים תיאוריים: 16. למען יחזקו בתורת ה' (דה"ב לא: ד).⁸

העובדה, שמשלים זה אינו רלבנטי לנשוא תיאורי, עולה מנמנעות משפטים כגון:

* דוד יפה באחיו

* דוד חלש בחברו.

המשלים שבמשפט 16 רלבנטי לקבוצת פעלים גדולה, שעיקרה סימון מצבים רגשיים:

ויבטח ברב עשרו יעזו בהנתו (תה' נב: ט).

גילו ושמחו בה' אלהיכם (יואל ב: כג).

עליץ לבי בה' (שמ"א ב: א).

מסיע אבנים יעצב בהם (קה' י: ט).

כטוב לב המלך ביין (אס' א: י).

המשלים במשפטים אלו מסמן את הגורם הלא-רצוני למצב הרגשי האמור:

רב העושר גורם לכך שמישהו ירגיש בטחון.

משהו הקשור בה' יגרום לו למישהו להרגיש שמחה.

היין גרם למלך להרגיש שמחה (טוב-לב).

אם כך, יתפרש משפט 16:

למען יחזקו בתורת ה' = למען תגרום להם תורת ה' להרגיש הרגשת חזק. ואין חזק כאן תכונה פיזית שביטוייה בשם-תואר, אלא מצב רגשי.

וזה דינו של משפט 17:

17. ויתחזק דוד בה' אלהיו (שמ"א ל: ו).

הקרוב במבנהו למשפט:

הוא שימת את עצמו בספר חדש

ושיעורו: דוד גרם לכך שמישהו הקשור בה' אלוהיו יגרום לכך, שהוא ירגיש הרגשת חזק.¹⁰

8. בוודאי אין משפט זה קרוב במבנהו למשפטים כגון:

ואכרהם כבד מאד במקנה (בר' יג: ב)

והוא חולה את רגליו (מל"א טו: כג)

ובלשון ימינו:

האיש חזק מאוד בתשובותיו/בנאומיו.

ככל אלו המשלים הוא "משלים הכחינה", ושיעורו: אכרהם כבר באשר למקנהו; האיש חלה באשר לרגליו, ויהאיש חזק באשר לתשובותיו. ומוכל במשפטים אלו: מקנהו כבד, רגליו חולות, וישובותיו חזקות. ורחוקים הדברים ממה שיש במשפט 16.

9. וראה דיון מפורט במעמדו התחבירי והסמנטי של משלים זה בעיונונו: א' רובינשטיין, פעלים המביעים מצב רגשי, לשוננו, מה (תשמ"א), עמ' 5-16.

3 מפועל תיאורי לפועל מודלי: סימון ההשפעה על הזולת לפועל

במשפטים 18-19 מושלם הפועל חיזק בצורת מקור שאינה רלבנטית לפועל תיאורי:
18. ... אשר חזקו את ידיו להרג את אחיו (שופ' ט: כד).
19. ... ולחזק ידי רשע לבלתי שוב מזרכו הרע להחיתו (יח' יג: כב).
העובדה, שההשלמה במשפטים אלו אינה רלבנטית לפועל התיאורי חיזק, עולה
מנמנעות משפטים כגון:

° הם ייפו את האיש לפעול.

° הם העשירו את האיש לפעול.

° הם חיזקו את ספריו לפעול.

פעלים תיאוריים, כגון ייפה והעשירו, לא יבואו כלל במסגרת התחבירית:
יצ₂ — צש לפעול.

במבנה זה יבוא כמושא רק שם-עצם המסמן את מי שמשוגל לפעול, וכך לא יבוא כאן
שם-עצם המסמן דבר דומם. הצירוף ידיים + כינוי המסמן אדם מתייחס ברורות לאדם
האמור לפעול, וזה פשר קיומם של המשפטים 18, 19.¹¹
במסגרת התחבירית של המשפטים 18, 19 מסמן הפועל חיזק, כמו הפעלים
האחרים הבאים במסגרת זאת, השפעתו של אדם על זולתו שיפעל או שיימנע מלפעול
(וכך הוא בפעלים כגון: ביקש, דרש, צוה וראסד).

וזה אף דינם של המשפטים 20, 21 על אף שאין בהם צורת-מקור, האמורה לסמן
את הפעולה שמישהו יפעל.

20. הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם (שמ' יד: יז).

21. ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם (שמ' ד: כא).

גם הצירוף לב+מצרים מסמן מהות המסוגלת לפעול, כנדרש במבנה תחבירי זה.
צורת המקור המתבקשת במבנה זה אינה באה במשפטים 20, 21, אבל אפשר
לשחזרה:

הנני מחזק את לב מצרים לבוא אחריהם, והם יבואו אחריהם.

אני אחזק את לבו לא לשלח את העם, ולא ישלח את העם.¹²

10. ותרגמו משפט זה: encouraged himself in the Lord.

11. כמובן, לשם-העצם ידיים גם מעמד תחבירי, שבו אין הוא מייצג את האדם האמור לפעול, וכך
הוא במשפט:

ידים רפות תחזק (איוב ד: ג)

במשפט זה יומר שם העצם ידיים בשמות-עצם המסמנים עצמים דוממים.

12. וקרובים משפטים אלו בכך למשפטים רבים בלשון המקרא, שבהם נושלת צורת מקור, הראויה
לבוא במבנה התחבירי לפני סיפור הביצוע, שבא בו פועל מאותו שורש, המסמן את הפעולה
שבוצעה. וכך הוא במשפט:

- צורת המקור ניתנת לשחזור ברור אף במשפטים 22, 23 :
22. ויחזקם לעבודת בית ה' (דה"ב לה: ב).
ששיעורו: ויחזקם לעבוד את עבודת בית ה'.
23. לחזק ידיהם במלאכת בית האלהים... (עז' ו: כב).
ששיעורו: לחזק ידיהם לעשות את מלאכת בית האלהים.
במשפטים 24-27 קשה יותר השחזור של צורת המקור, אך גם כאן היא עולה מתוך ההקשר:
24. ...לחזק את לבם לקראת המלחמה (יהו' יא: כ).
אין להבין משפט זה, אלא אם נשלימו בצורת מקור, המצדיקה את המשלים לקראת:
לחזק את לבם לצאת לקראת המלחמה.¹³
25. ויחזקו ידיהם לטובה (נחמ' ב: יח).
משפט זה לא יתפרש לנו, אלא אם נראהו לשון קצרה בשביל:
ויחזקו ידיהם לעשות את המעשה הטוב, העבודה הטובה.
26. וילך אל דוד חרשה ויחזק את ידו באלהים (שמ"א כג: טז).
ויש לפרשו כאילו נאמר בו:
ויחזק את ידו לבטוח באלהים.
27. ויחזק ה' את עגלון מלך מואב על ישראל (שופ' ג: יב).
ואין שיעורו של המשפט, שה' גרם לכך שעגלון יהיה חזק יותר מישראל, אלא שה'
גרם לכך שעגלון יוכל לפגוע בישראל. וקרוב הפועל כאן לפעלים המסמנים המרצה
ועידוד של הזולת לפעול.

4 הפועל חזק מושלם במשלים מפרופוזיציה נמוכה יותר

- גם במשפטים 28, 29 בא אחרי הפועל חזק מרכיב תחבירי שאינו רלבנטי לפועל תיאורי:
28. וירא מלך מואב כי חזק ממנו המלחמה (מל"ב ג: כו).
29. אם תחזק ארם ממני (שמ"ב י: יא).
כודאי אין הצירופים ממנו/ממני שבמשפטים אלו מביעים את דרגת היתרון, כפי שהוא במשפטים:
דוד חזק ממושה
האיש גדול מחברו
האיש גדל מחברו.

... צוה יהושע ויורידו את נבלתו מן העץ (יהו' ח: כט)

ששיעורו:

צוה יהושע [את מישהו להוריד את נבלתו מן העץ] ויורידו את נבלתו מן העץ.
וכלל הוא בסגנון המקראי.

13. ואכן תרגמו משפט זה: ... that they should come against

עיונים סמנטיים בפועל תיאורי במקרא

מרכיב זה מהותי במשפטים, שיש בהם נשוא שם-תואר או נשוא פועל תיאורי. יתר על כן: גם כאשר מרכיב זה איננו במשפט שנשואו שם-תואר, יש לפרש את המשפט כאילו מרכיב זה קיים בו בכוח. ואין הדבר כך במשפטים 28, 29.

משפטים אלו לא יתפרשו:

המלחמה חזקה יותר ממנו.

ארם חזקה יותר ממני.

משפטים 28, 29 על השלמתם הבלתי צפויה יתפרשו לנו בדומה ל:

מלך מואב ראה כי המלחמה חזקה ואין הוא יכול לעמוד בה.

אם תהיה ארם חזקה ולא אוכל לעמוד בפניה.

אם כך, המרכיב ממנו/ממני, שאינו רלבנטי לפרופוזיציה תיאורית, הוא מרכיב של פרופוזיציה הקשורה בפרופוזיציה התיאורית, והמתייחסת למצב הנגרם עקב מה שבא בפרופוזיציה התיאורית. עם זאת ברור לנו, שאין לפנינו בפרופוזיציה אחויה של שתי פרופוזיציות הקשורות זו בזו קשר ענייני. יש כאן קשר של שיעבוד, קשר של גרימה. לפנינו מבנה: P גורם P. ויש לפרש את שני המשפטים כך:

היות המלחמה חזקה גורם לכך שאין מלך מואב יכול לשאתה.

היות ארם חזקה גורם שאין אני יכול לעמוד בפניה.

ובתיאור פורמלי יותר:

(המלחמה חזקה) 'גורם' (אין מלך מואב יכול לשאת את המלחמה).

(ארם חזקה) 'גורם' (אין אני יכול לעמוד בפניה).

דומה לאלו משפט 30, שהוא משפט שם-תואר (ולא משפט פועל תיאורי):

30. והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני (שמ"ב ג: לט).

גם במשפט זה לא יתפרש המרכיב ממני כמביע את זרגת היתרון (= קשים יותר ממני), אלא גם כאן לפנינו מרכיב של פרופוזיציה נגרמת, הקיימת במשפט בפרופוזיציה:

(בני צרויה קשים) 'גורם' (אין אני יכול לשאתם).¹⁴

פירוש זה שפירשנו את המשפטים 28-30 יפה אולי אף לכמה משפטים נוספים, והם יידונו להלן כמשפטים המשתמעים לשתי פנים.

5 חזק בפועל אדוורביאל

משפט 31 הוא בעל מבנה תחבירי מורכב מאד, שאינו הולם כלל נשוא תיאורי.

31. ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ (שמי' יב: לג).

בוודאי גם אין לפרש את המשפט כמימוש מבנה, $1צ''ש + פועל + 2צ''ש + מקור$, שדון לעיל, ששיעורו קשר בין פעולת המסומן ב- $1צ''ש$ לבין פעולת המסומן ב- $2צ''ש$: אין משפט 31 קובע, שמצרים השפיעה על העם למהר לשלוח את מישהו מן הארץ, אלא הוא קובע שמצרים עצמה היא שמהירה לעשות כן.

14. ואכן תרגמו משפט זה: hard for me ולא כפי שמתרגמים סימון דרגת היתרון - harder than I.

מבנה משפט 31 הוא מבנה תחבירי מקובל מאד במקרא, מבנה, שבו באה צורת מקור והשלמתה כתמורה לצירוף-פועלי שלפניה, ושני המרכיבים הללו מתייחסים למעשה אחד. וכך הוא במשפטים:

רק אל יסף פרעה התל לבלתי שלח את העם (שמ' ח :כה).
למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח (בר' מז :ו).

אין במשפט הראשון סימון שתי פעולות שונות, אלא לפנינו מעשה אחד המואר פעמיים: אי שילוח העם, המפורש בסופו של המשפט, מכונה בראשיתו של המשפט מעשה היתול. סופו של המשפט הוא דסקריפטיבי, ואילו ראשיתו מעריך.¹⁵ וכמוהו המשפט השני: המעשה הנדון, זה שהגידו לאיש שעוד להם את, כמוהו כעשיית הרע לדובר. כך יתפרש גם משפט 31, שהוא מענייננו. 'ותחזק מצרים על העם' ו'מצרים מיהרה לשלחם מן הארץ' אינם מתייחסים אלא לאותו מעשה עצמו: לפנינו צירוף פועלי תמורת צירוף פועלי. אם כך, אין הסיפא של משפט 31 'למהר לשלחם מן הארץ' רלבנטי כלל לנשוא התיאורי עצמו: אין זאת השלמתו. אבל מסופו של המשפט אנחנו למדים על התחלתו: המשפט, שנשואו 'ותחזק' מתייחס לפעולה, כפי שסופו של המשפט מתייחס לפעולה. אך פועל תיאורי, כשמשו כפועל תיאורי, לא יסמן פעילות. עלינו, אם כן, לראות בפועל זה כאן פועל אדורביאלי, פועל, שאמנם אינו מסמן פעולה מסוימת, אך הוא מתארה. המעשה הקונקרטי עצמו, שעשו אותה בחזקה, אינו מפורש במשפט 'ותחזק מצרים על העם'.
אם כך, יתפרש לנו משפט 31:

מצרים פעלה על העם בחזקה בכך שהיא מיהרה לשלח את העם מן הארץ.

'את העם' מסמן כאן את מי שהפעולה חלה עליו.

וכמוהו משפט 32:

32. חָזַקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אֲמַר ה' (מל' ג :ג).

ששיעורו:

דברייכם פעלו עלי בחזקה (או: אתם דיברתם אלי בחזקה).

ייתכן שכן יש לפרש גם את המשפטים 33-35, אבל הללו יתפרשו גם פירוש אחר, כפי שפירשנו את המשפטים 28, 29.

33. ודבר המלך חזק על יואב (דה"ב כא :ד).

(|| ויחזק דבר המלך אל יואב (שמ"ב כד :ד).

34. ויד ה' עלי חזקה (יח' ג :יד).

35. כי חזק עליהם הרעב (בר' מז :כ).

ייתכן שיש לפרשם, כפי שפירשנו את המשפטים 31, 32:

דבר המלך פעל בחזקה על יואב.

יד ה' פעלה בחזקה על הנביא.

הרעב פעל בחזקה עליהם.

אך ייתכן, שאין המשפטים באים להביע את העובדה, שמשוהו פעל בחזקה על מישוהו, אלא הכוונה כאן היא לכך, שמשוהו נגרם עקב היות משהו חזק.

15. וראה עיוננו, 'תיאור עולם והערכתו', העומד להתפרסם ב'תריבי'.

עיונים סמנטיים בפועל תיאורי במקרא

(דבר המלך חזק) 'גרם' (אין יואב יכול שלא לפעול).

(יד ה' חזקה) 'גרם' (אין הנביא יכול שלא לפעול).

(הרעב חזק) 'גרם' (אין הם יכולים לשאת את מצבם).

פירוש זה רואה, אם כן, בנשואי המשפטים 33-35 פעלים תיאוריים: חזק - תקיף, חזק - כבד.

העובדה, שאין במשפטים אלו מימוש מלא של הפוטנציאל הסמנטי, יהיה פירושנו אשר יהא, מאפשרת לנו לפרש את המשפטים 33-35 שני פירושים שונים, שכל אחד מהם מאושש במשפטים אחרים.

6 הפועל החזיק בפועל לוקטיבי

הפועל החזיק הוא ברוב המקרים פועל לוקטיבי. במשמעות זאת רחוק הפועל מן המשמעות התיאורית, שהיא עיקר הפועל חזק.

36. והחזיק בה האיש (דב' כב: כה).

37. והחזיק לו ונשק לו (שמ"ב טו: ה).

38. החזק מגן וצנה (תה' לה: ב).

אנו מבקשים להימנע כאן מלדון דיון ממצה בשאלה הזיכרונית: מהו היחס ההיסטורי בין שתי המשמעויות העיקריות של הפעלים מן השורש חזק, תיאוריות ולוקטיביות. בדיון היסטורי כזה עלינו לחרוג מן המצוי בעברית עצמה. דבר זה לא ייעשה כאן. השאלה הרלבנטית בדיון סינכרוני בלשון המקרא היא, האמנם גם במשפטים 36-38 יש בפועל ממשמעות חזק כפועל תיאורי או כפועל אדורביאלי.

יש במשמעות המשפטים 36-38 ודומיהם משמעות:

א החזיק ב = א 'גרם' ('התהווה' (ב 'ב' א))

או: א 'גרם' ('התהווה' (ב בידי א))

כלומר, מישוהו גרם לכך, שיתהווה המצב, שעצם מסוים יהיה בידי. ייתכן שחוליה מקשרת בין מבנה זה לבין השימוש ב חזק בהוראתו הרגילה יותר, כפועל תיאורי, היא הופעתו של 'חזק' במבנה של המשפטים 36-38 כמרכיב של ספסיפיקציה, כפרדיקט של אופן:

א החזיק ב ב = א 'גרם' ('התהווה' (ב בידי א)) [בחזקה

הרכב זה בודאי אינו קיים במשמעות החזיק שבלשון ימינו, שכן ייאמר בה גם ייאמר: 39. הוא החזיק את הנייר חלש.

ואין אנו חשים כאן בסתירה כלשהי (חזק - חלש).

אין בידינו כלים לבדוק, אם הרכב סמנטי זה, שבו יש מרכיב בחזקה, רלבנטי לפועל החזיק בלשון המקרא.

הפועל החזיק בא במקרא לא מעט בשימושים מטפוריים:

40. כי החזיקך חיל כילדה (מי' ד: ט).

41. שמה החזקתני (יר' ח: כא).

42. ומחזיקים בבריתי (יש' נו: ד).

43. בצדקתי החזקתי (איוב כו: ו).

במשפטים 40, 41 בא כנושא המשפט שם-עצם, שאינו עשוי לסמן את מי שיכול להיות פועל, ולפניו שימוש מושאל במבנה הלוקטיבי-אגנטי: משהו 'כאילו' מחזיק במישהו.

במשפטים 42, 43 בא כמושא שם-עצם, שאינו עשוי לסמן דבר, שאפשר להחזיקו ממש. גם משפטים אלו יתפרשו כשימושים מטאפוריים במבנה לוקטיבי.

7 החזיק במשמעות 'הימשכות המצב'...

שיעורו של משפט 44 (וכן 43 לעיל) אינו שמישהו גרם לכך שדבר-מה יימצא בידיו, אלא גרימה שמצב זה יימשך:
44. ובשלש מאות האיש החזיק (שופ' ז: ח).
ששיעורו:

א החזיק ב ב = 'לא' (א 'גרם' 'התהווה' 'לא' (ב בידו א)).

כלומר, א לא גרם שיתהווה המצב, שעצם מסוים - שהיה בידיו - לא יהיה בידיו. וקרוב הוא למשמעות: הוספתי להחזיק.

משמעות זאת, הימשכות המצב, קיימת גם במשפט 45, שאינו נתפס לנו כמבנה לוקטיבי.

45. לא החזיק לעד אפו (מי' ז: יח)

ששיעורו: הוא לא הוסיף לכעוס.

ייתכן שהמעבר מן השימוש במשפט כמשפט 44 לשימוש במשפט כמשפט 45 (מהימשכות מצב לוקטיבי להימשכות מצב שאינו לוקטיבי) נגרם עקב שימוש מטאפורי במבנה הלוקטיבי: הכעס מחזיק במישהו. אך אפשר גם להסביר מעבר זה כהתגברות במשמעות 'נמשך' והינתקותה מן העיקר שבמשמעות הפועל.